

УДК 336.531.2:37(477).

*Т. А. Васильєва, д. е. н, професор, директор ННІ ФЕМ ім. О. Балацького,
Сумський державний університет, м. Суми*

*А. С. Воронцова, к.е.н., науковий співробітник, асистент кафедри
міжнародних економічних відносин ННІ БТ «УАБС», Сумський державний
університет, м. Суми*

*Т. М. Майборода, асистент кафедри управління, Сумський державний
університет, м. Суми*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*T. A. Vasylieva, D.Sc. (Economics), professor, director of O. Balatsky Academic
and Research Institute of Finance, Economics and Management, Sumy State
University, Sumy*

*A. S. Vorontsova, PhD (Economics), researcher, assistant of international
economic relations department, Sumy State University, Sumy*

*T. M. Mayboroda, assistant of the department of management, Sumy State
University, Sumy*

MAIN TRENDS IN STATE REGULATION OF INVESTMENT SUPPORT OF EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

Анотація. Відновлення економічного зростання та соціального благополуччя в Україні неможливе без якісних перетворень в державному регулюванні системою освіти країни. Розуміючи важливість та нагальність даного завдання, на державному рівні повинні прийматися відповідні рішення щодо зміни системи інвестиційного забезпечення освіти. Проте основою для цього виступає ґрунтовний аналіз існуючого стану

інвестиційного забезпечення різних рівнів освіти, що були проаналізовані в даній статті.

В даній роботі розглянуто динаміку розподілу загальних інвестицій на освіту за джерелами фінансування та основними освітніми провайдерами. Значну увагу приділено аналізу бюджетного фінансування освіти, тобто її частці в зведеному, державному та місцевих бюджетах, а також відсоток виконання плану бюджетів за освітніми статтями. Досліджено співвідношення основних джерел інвестування для основних рівнів освіти (початкова, середня, після середня, вища, післядипломна) загалом та на бюджетному рівні. Значним здобутком даної статті є аналіз зареєстрованого позабюджетного інвестування системи освіти (в контексті фінансування міжнародних освітніх проектів та програм), що ускладнено фактичною відсутністю статистичних даних. На основі проведеного дослідження було виявлено основні проблеми, що характерні для поточного стану інвестиційного забезпечення галузі освіти України. Перша група проблем зумовлена відсутністю статистичних даних, що характеризують фінансування неформальної освіти та з позабюджетних джерел. Друга – виявляє нераціональність існуючої системи розподілу фінансових ресурсів в галузі освіти.

Ключові слова: система освіти, державне регулювання, інвестиційне забезпечення, бюджетне фінансування, позабюджетне фінансування, рівні освіти.

Abstract. Restoration of economic growth and social well-being in Ukraine are impossible without qualitative transformations in the state regulation of the educational system of the country. Understanding the importance and urgency of this task, appropriate decisions on changing the system of investment support of the education system should be made at the state level. However, the basis for this is a thorough analysis of the current state of investment support for different levels of education that were analyzed in this article.

In this paper, the dynamics of the total education cost distribution by sources of investing and the main educational providers were considered. Considerable attention is paid to the analysis of budget financing of education (in the consolidated, state and local budgets), as well as the percentage of implementation of the budget plan for educational articles. The interrelation of the main investing sources for the educational levels (primary, secondary, after secondary, higher, postgraduate) in general and at the budget level were investigated. The significant achievement of this article is the analysis of the registered extra-budgetary investing of the education system (in the context of financing international educational projects and programs in «Open Aid» portal), which is complicated by the actual absence of statistical data. On the basis of the research, the main problems for the current state of investment support of the Ukrainian education sector were identified. The first group of problems is due to the lack of statistical data characterizing financing of non-formal education and from extrabudgetary sources. The second group of problems reveals the irrationality of the existing system of distribution of financial resources in the field of education.

Key words: education system, state regulation, investment support, budget financing, extrabudgetary funding, education levels.

Постановка проблеми. Галузь освіти є стратегічно-важливою сферою розвитку будь-якої країни, а одним із основних напрямків впливу на її якісне функціонування є належне державне регулювання інвестиційним забезпеченням. В Україні на сьогоднішній день відбувається трансформація існуючої системи шляхом проведення освітньої реформи, що, згідно з офіційною політикою Міністерства освіти і науки України, передбачає: по-перше, створення так званої системи «нової української школи»; по-друге, модернізацію та підвищення якості професійно-технічної та вищої освіти; по-третє, перебудову існуючої системи управління та фінансування освіти і науки. Проте для розуміння основних напрямків таких змін необхідно

розуміти існуючу ситуацію щодо державного регулювання інвестиційного забезпечення основних рівнів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню державного регулювання системи освіти України загалом та в частині основних її рівнів через призму її інвестиційного забезпечення було присвячено багато праць передусім вітчизняних науковців, зокрема Боголіб Т. М. [1], Касьянов Г. [2], Козарезенко Л. В. [3], Тулай О. І. [10] та інші. Незважаючи на це, питанню всебічного аналізу як бюджетного, так і позабюджетного державного регулювання інвестуванням освіти було присвячено, на нашу думку, недостатньо уваги.

Враховуючи все вищенаведене, **основною ціллю статті** є всебічний аналіз існуючого механізму комплексного інвестиційного забезпечення системи освіти в Україні для оцінки реального стану та тенденцій її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Касьянов Г., «сучасна система управління освітою була створена в 1990-ті роки і являє собою радянську модель, адаптовану до потреб перехідного періоду. Вона збудована на принципах вертикальної ієрархії, у якій кожний нижчий рівень відтворює організаційні схеми та моделі дії вищого ... У цій системі відсутні індикатори вимірювання ефективності, орієнтовані на оцінювання результатів управлінських рішень. Ефективність вимірюється здатністю управлінських інститутів забезпечити документообіг та вчасну звітність» [2].

Статистичні дані щодо фінансових потоків (як одного із основних проявів інвестицій в галузь), спрямованих на розвиток галузі освіти збираються у вигляді допоміжних або національних рахунків освіти. Відповідно до пояснення Державної служби статистики України, допоміжний рахунок освіти – «метод узагальнення, опису й аналізу фінансування національних систем освіти, який використовується для удосконалення їх діяльності» [4].

Дана методологія розроблена та використовується Європейською статистичною комісією для можливості співставлення даних для різних

країн, що є основою для подальших досліджень у цій сфері. Таке групування інформації про фінансові потоки дозволяє не лише державне фінансування освіти, а й отримати уявлення про обсяги надходжень фінансових ресурсів з інших джерел.

До прийняття нового закону України «Про освіту», в структурі системи освіти офіційно виділялася переважно формальна складова, що включала наступні рівні: початкову загальну освіту, середню освіту, після середню не вищу освіту та вищу освіту. Даний статистичний метод почав використовуватися лише з 2007 року, що і стає першим роком нашого аналізу через відсутність попередніх показників.

В ході аналізу Національних рахунків освіти перш за все, розглянемо показники загальних витрат на освіту у вартісному та відсотковому вираженні (як % від ВВП) на рисунку 1.

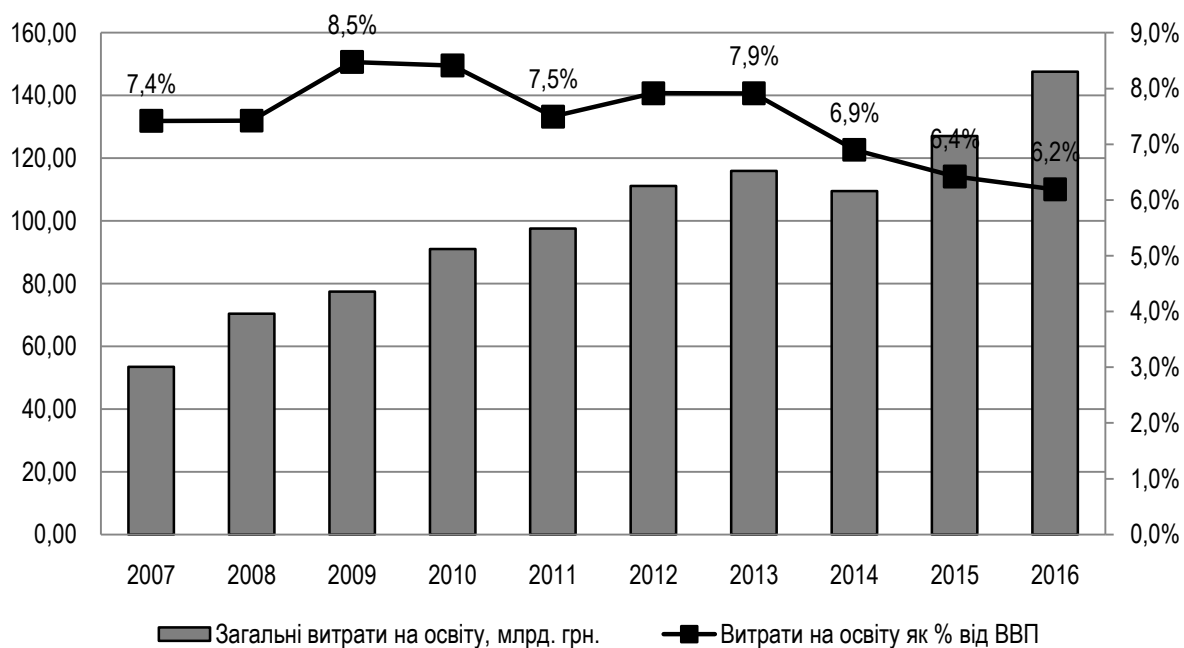

Рисунок 1 – Динаміка загальних витрат на освіту України у вартісному та відсотковому вираженні за 2007-2016 роки

Джерело: складено автором на основі даних, наданих Державною службою статистики України.

На графіку спостерігається тенденція до поступового збільшення витрат на освіту з 53,47 млрд. грн. у 2007 році до 147,55 млрд. грн. у 2016 (тобто в середньому за аналізований період на 6%), хоча за оцінками експертів більша частина з цих коштів йшла на утримання навчальних закладів, а не на розвиток системи освіти в країні (на інформаційне та технологічне забезпечення, підвищення кваліфікації персоналу та учнів тощо). На жаль, така тенденція носить проблемний характер для України.

У відсотковому вираженні навпаки спостерігалось незначне зменшення витрат на освіту – за 2007-2016 роки даний показник скоротився в середньому на 1% від ВВП. За цим показником (приблизно 6% від ВВП), Україну можна віднести до країн з високим рівнем фінансування освіти, хоча слід робити поправку на великий відсоток тінізації економіки (за різними оцінками даний показник може сягати 50%), що може зменшити реальний розмір частки витрат у ВВП.

За даними статистики ОЕСР за 2016 рік відсоток фінансування освіти у світі в середньому складає приблизно 5-6% ВВП, проте, якість навчання в Україні та країнах ОЕСР залишається різною.

Для більш детального розуміння характеру загальних витрат на освіту, розглянемо окремо основних суб'єктів, що її фінансують на рисунку 2. Відповідно до специфіки Допоміжних рахунків освіти до них відносять:

- центральний уряд або органи державної влади, що представлені різними міністерствами та відомствами, та в цілому які є адміністраторами державного бюджету;
- місцеві бюджети або органи місцевого самоврядування, що представлені регіональними урядовими установами, що є адміністраторами місцевих бюджетів областей, міст особливого значення тощо;
- приватний сектор, а саме приватні фірми та корпорації як представники роботодавців;
- домогосподарства, які фінансують освіту за власні кошти;
- увесь інший світ, під яким мається на увазі міжнародні донори.

Основним джерелом інвестування освіти є органи місцевого самоврядування, їх частка витрат за аналізований період зросла на 14%, що є свідченням реформи децентралізації в країні. На другому місці за обсягами видатків на освіту знаходиться центральний уряд (20,5%) у 2016 році. Таким чином, бачимо, що державне фінансування переважає у структурі загальних витрат на освіту. Домашні господарства забезпечують приблизно 15% фінансової підтримки освіти. Слід зауважити, що їх вклад за аналізований період зазнав скорочення приблизно на 9%. Цю тенденцію частково можна пояснити зменшенням народжуваності у відповідні роки, що вплинуло і на кількість учнів і студентів. Приватні суб'єкти господарювання фінансують найменші суми у розвиток галузі освіти, їх частка знаходилася приблизно на рівні 1% за досліджуваний період. Це є негативним явищем, адже свідчить про низьку зацікавленість представників ринку праці у кадрах належного рівня.

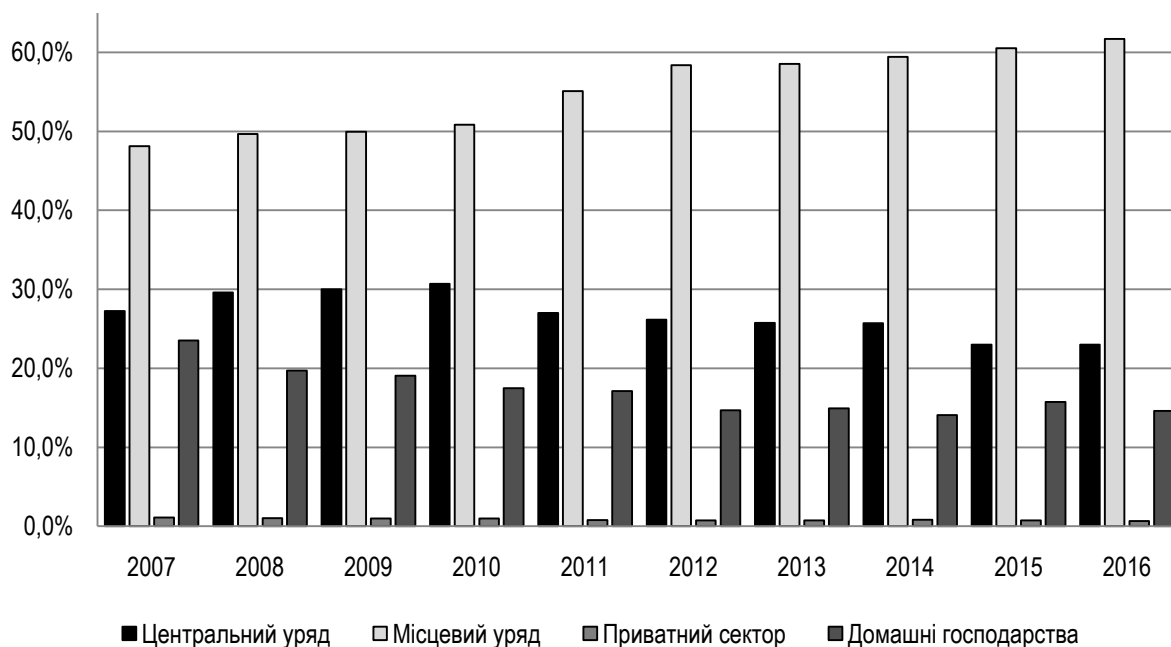

Рисунок 2 – Розподіл загальних витрат на освіту за джерелами фінансування за 2007-2016 роки, % від загальних витрат

Джерело: складено автором на основі даних, наданих Державною службою статистики України.

Також розглянемо основних провайдерів на рівні центрального уряду, що інвестують в освітні послуги на рис. 3.

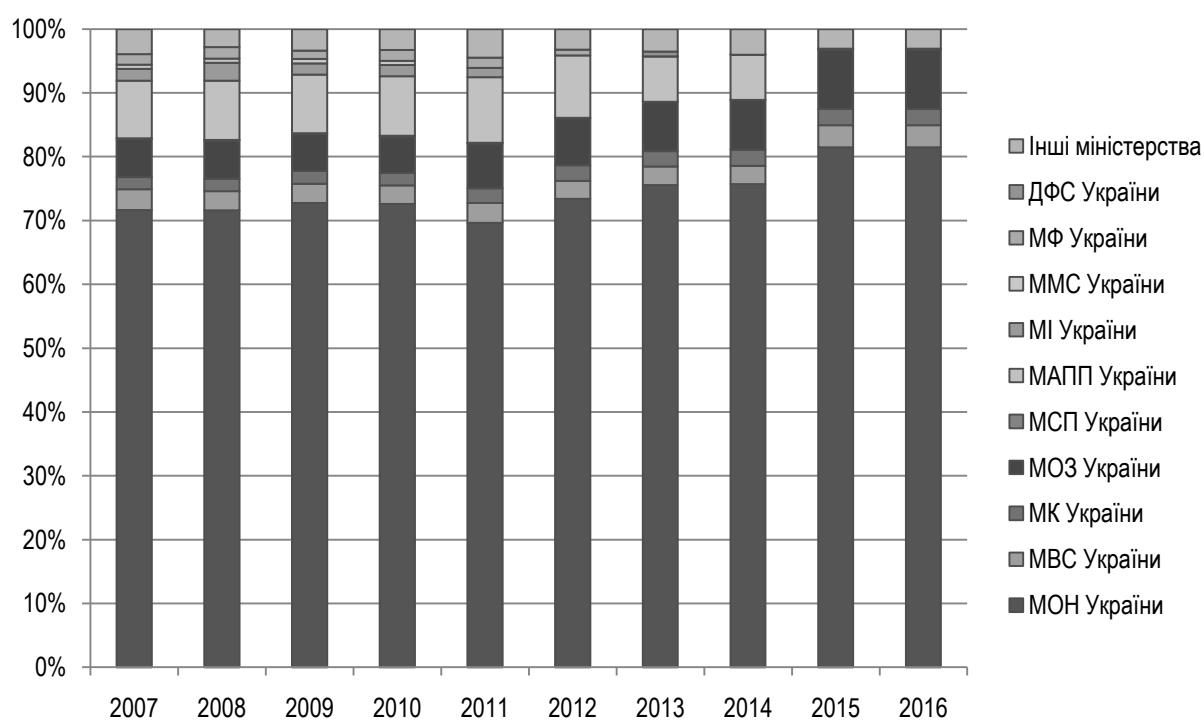

Рисунок 3 – Частка видатків на освіту за основними провайдерами на рівні органів місцевого самоврядування за 2007-2016 роки, % від витрат органів державної влади

Джерело: складено автором на основі даних, наданих Державною службою статистики України.

Виходячи з наведеної вище інформації, найвищу частку витрат на освіту забезпечувало Міністерство освіти і науки України (82% у 2016 році), при чому його частка за аналізований період збільшилася приблизно на 10%. Спостерігається підвищення частки Міністерства охорони здоров'я України до 9%, Міністерства внутрішніх справ України майже до 4% та Міністерства культури України – до 3%.

На основі проведеного аналізу можемо стверджувати, що основним джерелом фінансування галузі освіти є кошти відповідних бюджетів, які відповідно до Бюджетного кодексу України розмежовуються між державним

та місцевими бюджетами. З державного бюджету України фінансуються в основному суб'єкти господарювання державної власності визначені переліком КМУ, оплата за підготовку робітників в межах державного замовлення тощо. За рахунок обласних бюджетів підтримуються переважно заклади обласного значення та підготовка фахівців регіонального замовлення. Решта місцевих бюджетів (районні, об'єднаних територіальних громад, міст обласного значення) здійснюють більш прикладне фінансування видатків на дошкільну, позашкільну освіту, освітні заходи відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів тощо. Слід окремо зазначити, що сюди не відносять післядипломну освіту, що залишається на більш централізованому рівні фінансування.

Окремим пунктом пропонуємо виділити освітню субвенцію, що забезпечує покриття видатків на оплату праці та нарахування педагогічному штату відповідних навчальних закладів переважно для здобуття загальної середньої освіти та розраховується відповідно до формули, встановленої КМУ.

Кошти на інвестування освітньої галузі за аналізований період переважно були спрямовані на захищені статті видатків, натомість фінансове забезпечення розвитку освітньої галузі залишалось на низькому рівні.

Враховуючи той факт, що видатки на освіту за рахунок коштів органів державної та місцевої влади є домінуючими в структурі загальних витрат, розглянемо їх частку у зведеному (ЗБ), державному (ДБ) та місцевих бюджетах (МБ) за 2007-2016 роки (рис. 4) та аналогічно – їх частку як відсоток від ВВП (рис. 5).

Питома вага видатків на освіту є найбільшою у місцевих бюджетах і на кінець 2015 року вона складала 27%. У Державному бюджеті України питома вага видатків на освіту поступово знижувалась за аналізований період з 12% у 2007 році до 7% у 2016 році. Щодо Зведеного бюджету України, то частка освітніх видатків коливалась в межах 15-20%. Зниження показників

бюджетного фінансування освіти пов'язано з загальною державною кризою в Україні та воєнними діями на Сході країни.

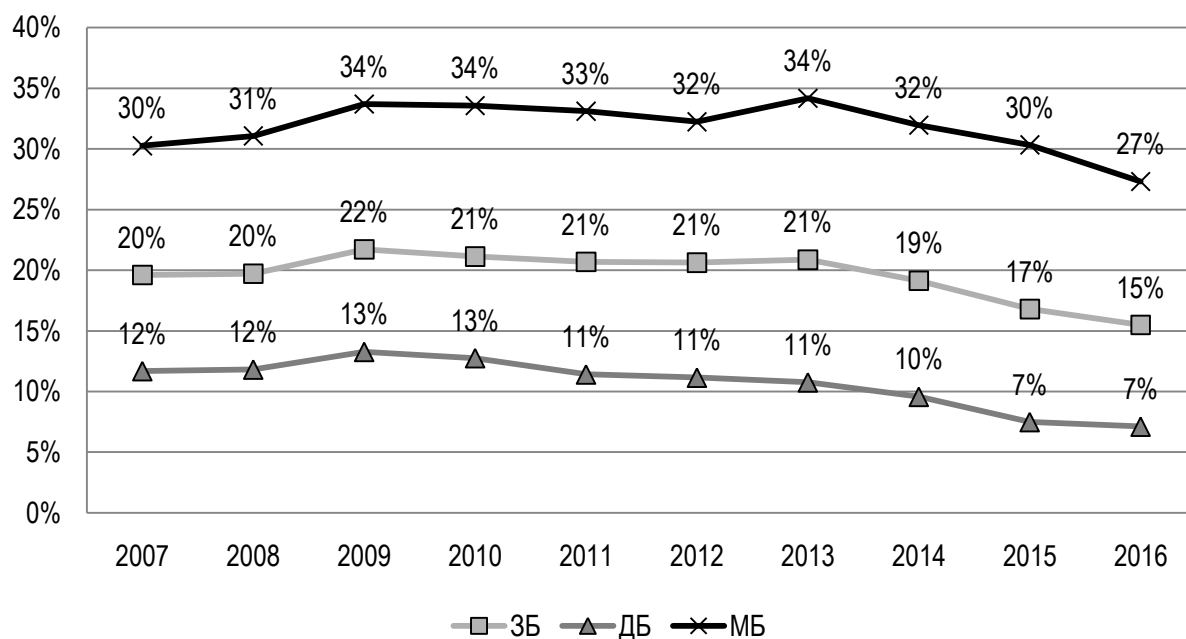

Рисунок 4 – Динаміка питомої ваги видатків на освіту у зведеному, державному та місцевих бюджетах України за 2007-2016 роки, % від загальних витрат

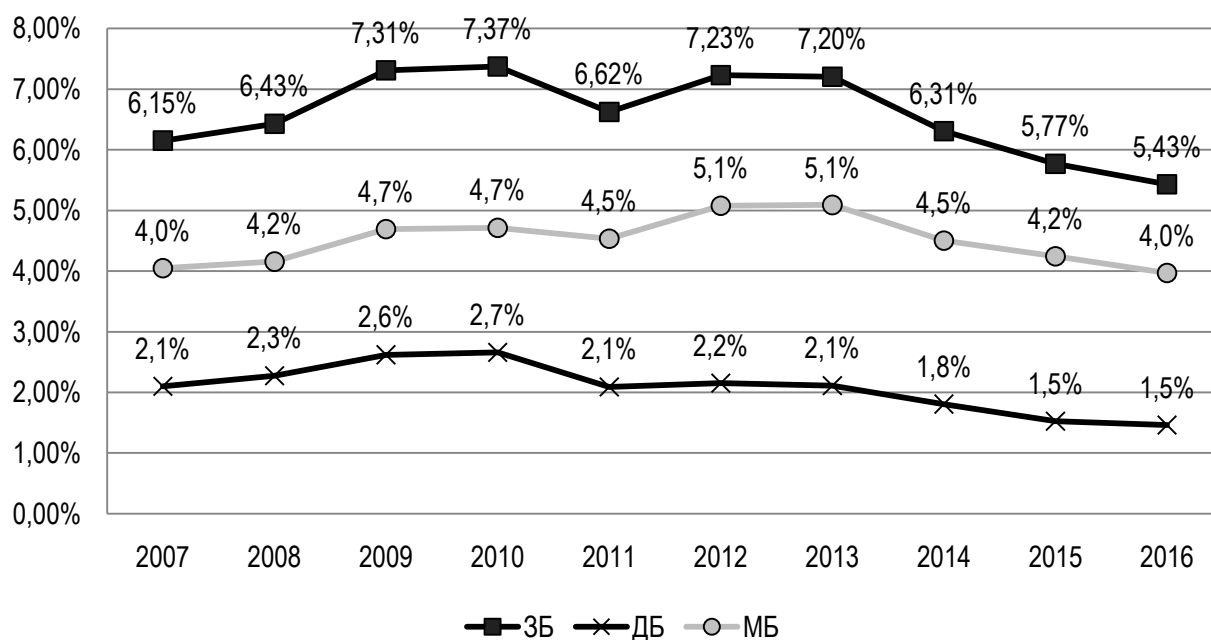

Рисунок 5 – Динаміка зміни видатків на освіту у зведеному, державному та місцевих бюджетах України за 2007-2016 роки, % від ВВП

Джерело: складено автором на основі статистичних даних, наданих Державною казначейською службою України, Державною службою статистики України.

Якщо проаналізувати відсоткове вираження видатків на освіту, то в межах Зведеного бюджету вони мали найбільшу частку, що є абсолютно логічним і закономірним. Найбільшого підйому фінансування галузі освіти зазнало у 2010 році і складало 7,4% від ВВП. Після цього, спостерігається зниження даного показника до 5,4% від ВВП у 2016 році. Видатки Державного бюджету коливались в межах 1,5-2% від ВВП і у 2016 році склали 1,5% від ВВП. Видатки місцевих бюджетів склали 4% від ВВП у 2016 році і зазнали невеликого зменшення порівняно з 2012 роком. Слід мати на увазі що показник ВВП не враховує значної частини тінізованої економіки, тому реальні значення можуть бути ще меншими.

Відповідно до старої редакції закону «Про освіту», держава повинна була забезпечувати бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому 10% національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність [7]. Проведений аналіз свідчить, що даний норматив не виконувався, тобто зробити висновок, що дана стаття нормативно-правового акту мала скоріше рекомендаційний характер, аніж зобов'язуючий. У новій редакції закону України «Про освіту» даний критерій дещо видозмінений, тобто передбачено наступне: «держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 % ВВП за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством» [8]. Виходячи з цього формулювання, виконання нормативу стає більш імовірним.

Одним із показників ефективності діяльності в Україні вважається відсоток виконання бюджетного плану, що часто наводиться в аналізі державних органів влади. Порівняємо виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів за 2007-2016 роки за статтями видатків на освіту (рис. 6).

Таким чином, відсоток виконання плану знаходиться на достатньо високому рівні, починаючи з 2011-2012 років спостерігається значення показників. Зазначимо, що даний показник є викривленим відображенням ефективності системи, адже він передусім показує вдалий документообіг в закладах та вчасне звітування, а не направлений на певні результативні зміни.

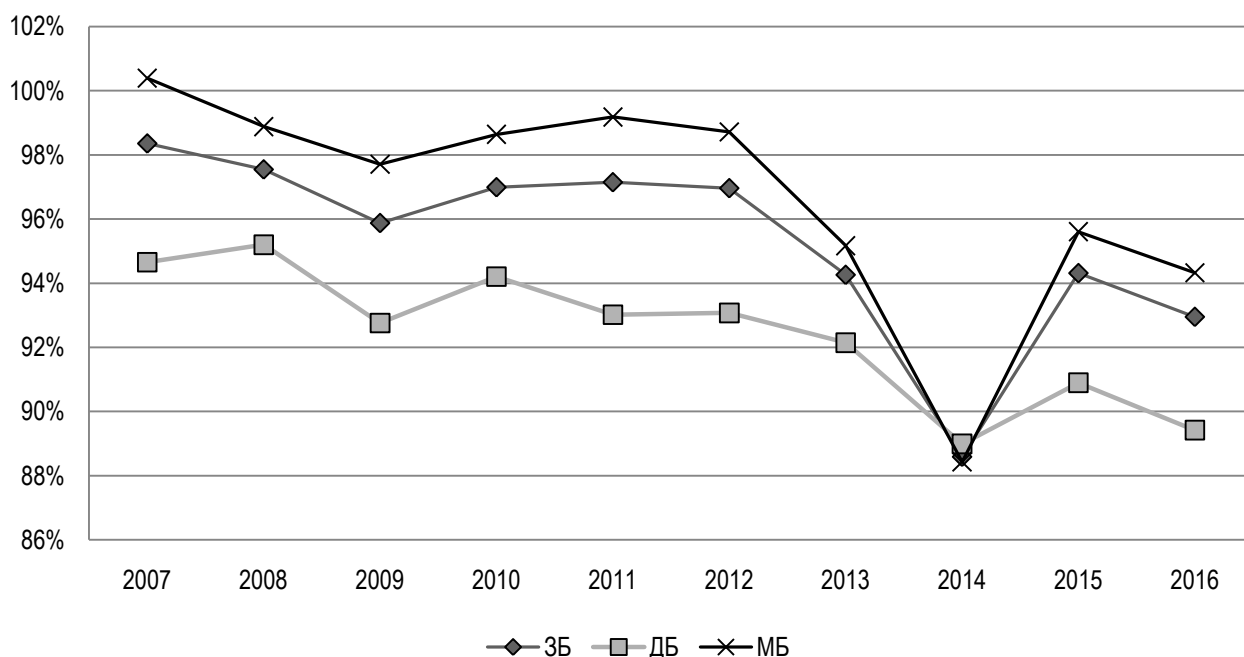

Рисунок 6 – Динаміка виконання бюджетів за статтею видатки на освіту за 2007-2016 роки, % виконання плану

Джерело: складено автором на основі статистичних даних, наданих Державною казначейською службою України.

Проаналізувавши тенденції загальних видатків на освіту є практично важливим зосередитися на інвестиційному забезпеченні основних структурних складових освітньої сфери, до яких відносили (згідно зі старою редакцією закону «Про освіту»):

- початкову загальну освіту (до якої віднесемо дошкільну та безпосередньо початкову освіту як перший етап базової освіти);
- середню освіту;

- після середню освіту, що включає професійно-технічну;
- вищу освіту (у ВНЗ I-IV рівнів акредитації);
- післядипломну освіту, що розглядається в Національних рахунках освіти України як другий етап вищої освіти в закладах післядипломної освіти III-IV рівнів акредитації (академії, інститути, центри підвищення кваліфікації, перепідготовки, вдосконалення; інші заклади і заходи післядипломної освіти).

Перш за все, розглянемо основні джерела інвестиційного забезпечення структурних складових освіти на рис. 7.

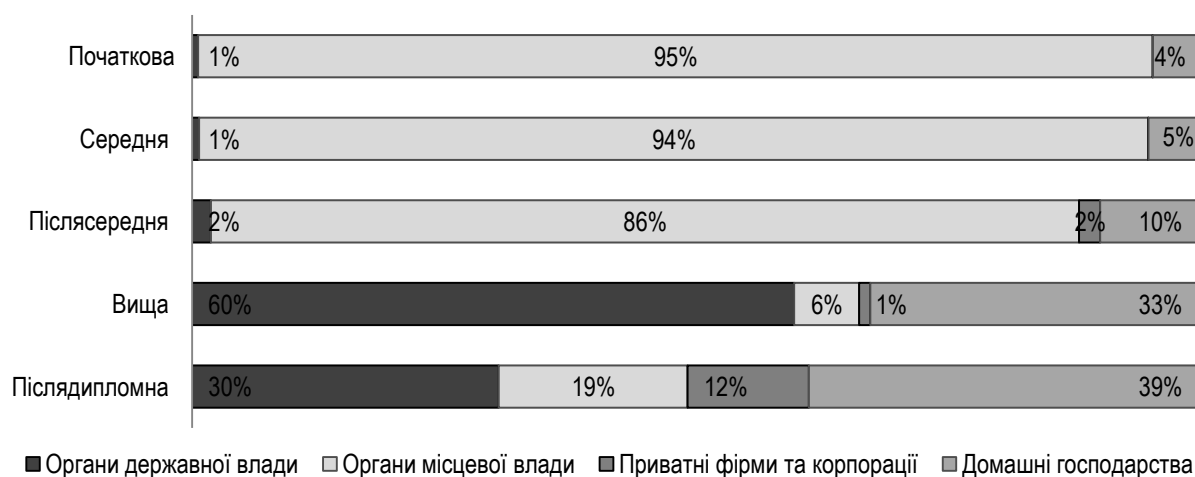

Рисунок 7 – Розподіл видатків на структурні складові освіти за джерелами фінансування за 2015 рік, %

Джерело: складено автором на основі статистичних даних, наданих Державною службою статистики України.

Основним джерелом фінансування початкової, середньої та після середньої освіти виступають кошти органів місцевої влади та в дуже незначному обсязі кошти домогосподарств. Щодо вищої освіти, то вона станом на 2015 рік знаходиться під забезпеченням органів державної влади (приблизно 60% витрат) та домогосподарств (приблизно 33% витрат). Таку тенденцію можна пояснити часткою державної та контрактної форми навчання у ВНЗ. Післядипломна освіта фінансується переважно за рахунок

коштів домашніх господарств (39% витрат) та органів державної влади (30% витрат). Крім цього, на відміну від інших складових освіти, в їх розвитку беруть участь приватні суб'єкти господарювання на 12%.

У розрізі органів державної влади на фінансування структурних складових освіти виділяються наступні кошти (рис 8).

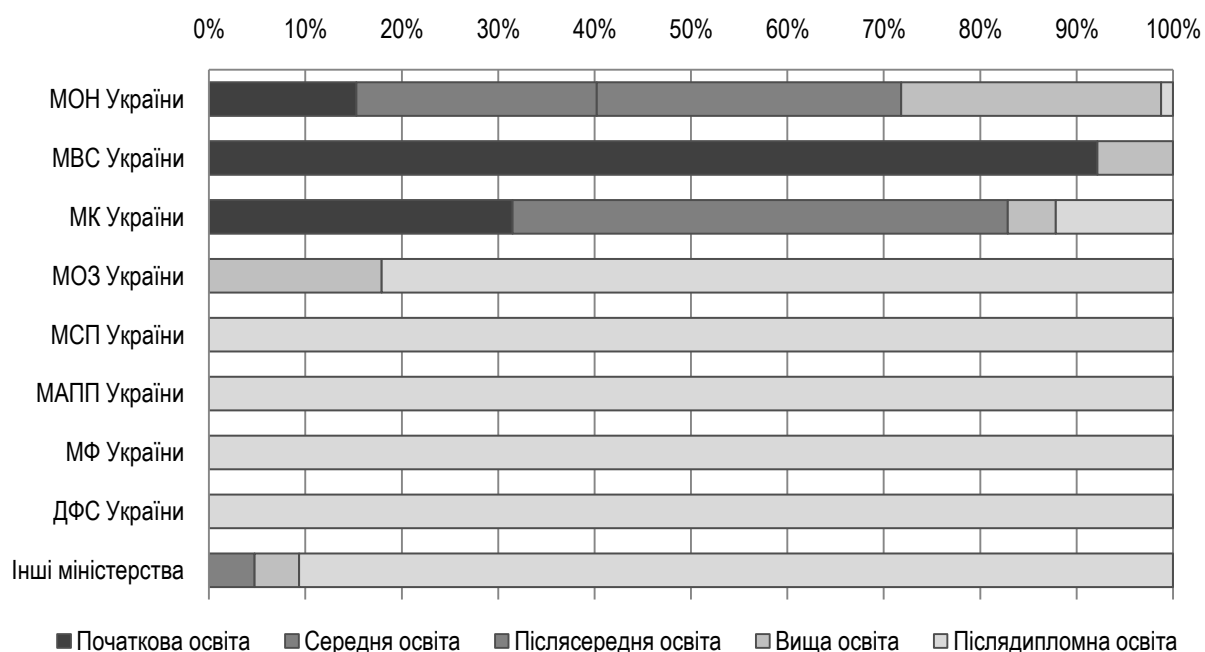

Рисунок 8 – Розподіл видатків на структурні складові освіти за розпорядниками органів державної влади за 2015 рік, %

Джерело: складено автором на основі статистичних даних, наданих Державною службою статистики України.

Міністерство освіти і науки України відіграє найбільшу роль при фінансуванні початкової (47%), середньої (77%), після середньої (98%) та вищої освіти (83%). Щодо початкової освіти, то значну частку фінансування забезпечує також Міністерство внутрішніх справ України (39%). Міністерство культури України на 14% фінансує початкову освіту, на 23% – середню освіту. У фінансуванні вищої освіти незначну допомогу надає Міністерство охорони здоров'я (9%). Щодо післядипломної освіти, то значну частку покривають інші міністерства та відомства (45%) та Міністерство

охорони здоров'я – 41%. Міністерство культури та Міністерство освіти і науки відіграють незначну роль на фінансують 4-5% видатків.

Станом на 2015 рік існувала значна розпорошеність видатків на освіту, за оцінками експертів, фінансування освіти різних рівнів забезпечують понад 25 відомств.

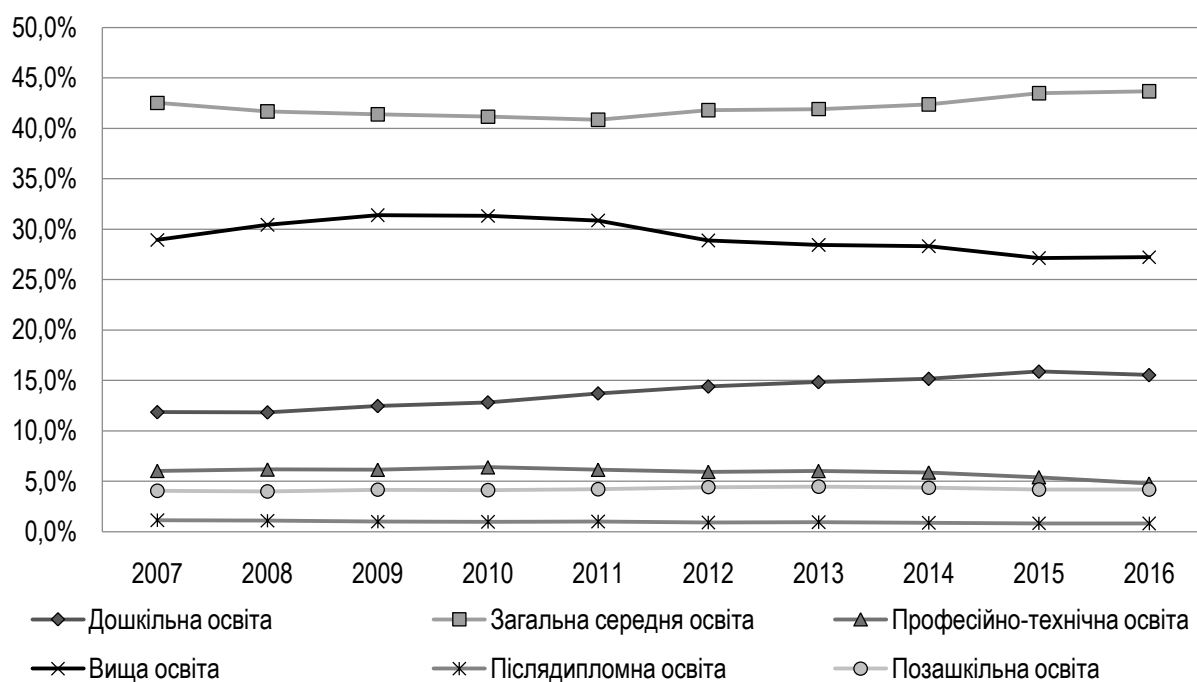

Рисунок 9 – Динаміка зміни структури видатків на освіту у Зведеному бюджеті України за 2007-2016 роки, %

Джерело: складено автором на основі статистичних даних, наданих Державною казначейською службою України.

Якщо аналізувати основні складові освітньої сфери, то на фінансування загальної середньої освіти виділяється найбільше коштів (приблизно 40% видатків на освіту). На другому місці знаходиться фінансування вищої освіти, що має тенденцію до зниження і у 2016 році складало 27,2% видатків. Фінансування дошкільної освіти зросло з 11% до 15%. Видатки на позашкільну освіту залишались за аналізований період приблизно на одному місці в межах 4%.

Найменшою статтею є фінансування післядипломної освіти, що коливалася в межах 1% і на 2016 рік складала лише 0,8% загальних видатків на освіту. Інших статей видатків на фінансування освіти дорослих відповідно до українського законодавства бюджети не містять. Це є негативною тенденцією, адже підтверджує відсутність державної підтримки концепції освіти протягом усього життя.

Оцінювання стану позабюджетного інвестиційного забезпечення галузі освіти провести достатньо важко, що зумовлено відсутністю статистичних даних про наявні джерела фінансування, напрямки їх використання тощо.

Частково спроба реєстрації фінансових потоків, спрямованих на розвиток різних сфер економіки, у тому числі і галузі освіти, здійснено Департаментом координації міжнародних програм Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. За підтримки даного міністерства та Делегації Європейського Союзу в Україні було створено портал «Open Aid» – «Відкрита допомога», що є однією із найбільших баз даних про проекти і програми міжнародної допомоги у різних сферах господарювання, на державному та регіональному рівнях, в розрізі окремих донорів, реципієнтів та бенефіціарів.

В цілому за 2007-2016 роки було зареєстровано 65 міжнародних проектів та програм у сфері освіти і науки. Основними донорами виступали:

- Європейський союз (надавав фінансування майже для 82% зареєстрованих проектів);
- Державний департамент США (профінансував 7% проектів);
- Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) – підтримав приблизно 5% проектів;
- Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) – 1 проект;
- Департамент закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади (DFATD) – 1 проект;
- Канадське агентство міжнародного розвитку – 1 проект;
- Турецьке агентство зі співробітництва та координації (ТІКА) – 1 проект.

Таку тенденцію можна пояснити тим, що Європейський Союз підтримує даний проект, а отже сприяє реєстрації власних фінансових потоків. Портал «Open Aid» надає можливість самостійно реєструвати проекти, проте ця вимога не є обов'язковою.

Загальну тенденцію фінансування освітніх проектів наведемо на рисунку 10.

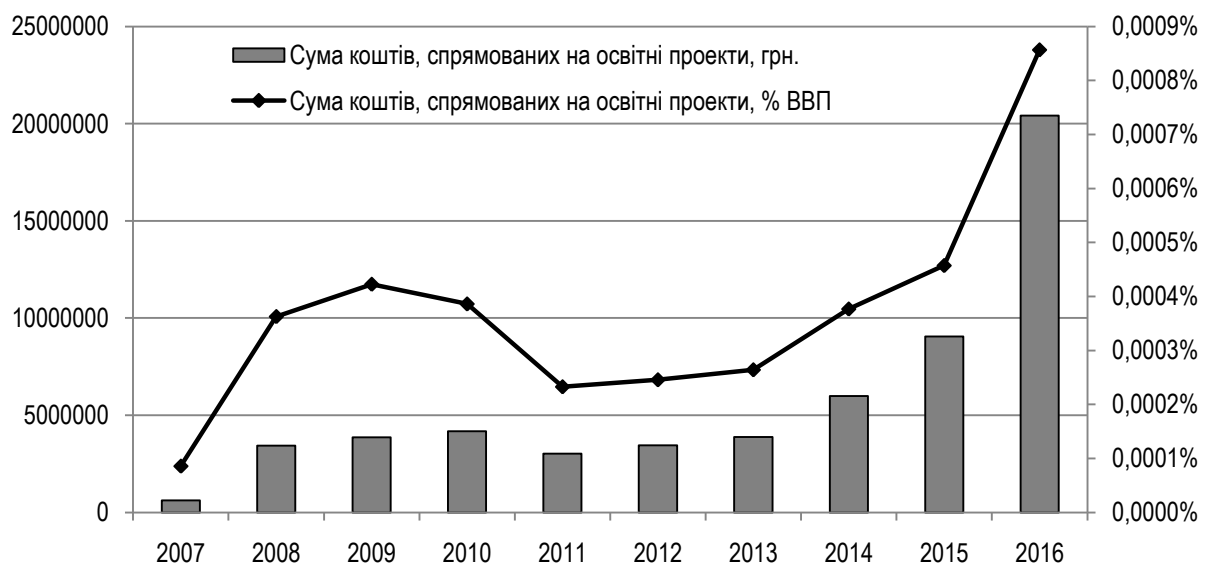

Рисунок 10 – Динаміка коштів, спрямованих на освітні проекти в Україні з позабюджетних джерел за 2007-2016 роки у вартісному та відсотковому (% від ВВП) виразі

Джерело: складено автором на основі статистичних даних порталу «Open Aid Ukraine» [5].

За аналізований період спостерігалася тенденція до зростання інвестиційного забезпечення освітніх проектів за рахунок позабюджетних джерел, проте, у відсотковому вимірі їх частка є доволі незначною (приблизно 0,001% від ВВП станом на 2016 рік). Враховуючи, що на даному ресурсному порталі наведені не всі наявні фінансові потоки, є ймовірність розглядати даний сектор фінансування як перспективний.

Для порівняння, наведемо середню статистику по країнам ОЕСР та їх партнерів станом на 2016 рік щодо приватного фінансового забезпечення окремих складових освіти. Найкращі показники щодо фінансування початкової, загальної середньої та післясередньої освіти мають Великобританія (0,6% ВВП), Австралія (0,7% ВВП) та Нова Зеландія (0,8% ВВП). У середньому приватні джерела складають приблизно 5% всього фінансового забезпечення. Розглядаючи рівень вищої освіти, то тут ситуація склалася дещо інакше. Найкращі показники мають також Великобританія (1,3% ВВП), Чилі (1,3% ВВП), Канада (1,3% ВВП), Сполучені штати Америки (1,7% ВВП), в яких приватні ресурси складають 50-70% загальної суми витрат. Тобто, у світі спостерігається розвинена система залучення приватного сектора до фінансування освіти, особливо вищої.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведений аналіз дав змогу сформулювати дві основні групи проблем в інвестуванні галузі освіти України за 2007-2016 роки.

Перша з них пов'язана з відсутністю статистичного обліку у сфері інвестиційного забезпечення неформальної освіти (на відміну від сфери формальної освіти, механізм інвестиційного забезпечення якої є законодавчо врегульованим) та щодо фінансових потоків на освіту з позабюджетних джерел.

Друга група проблем пов'язана з тим, що сформована в країні система розподілу фінансових ресурсів в галузі освіти є нераціональною. Зокрема:

– спостерігалось поступове номінальне зростання витрат на фінансування системи освіти у вартісному виразі (на 6% за цей період) при їх зниженні у відсотковому відношенні до ВВП (на 1% за цей період);

– основним джерелом інвестиційного забезпечення формальної освіти є органи місцевого самоврядування (55% від загальної суми видатків на освіту за цей період), але в умовах бюджетної децентралізації їх готовність до повноцінного прийняття на себе фінансових зобов'язань у цій сфері є низькою;

– у структурі загальних видатків на освіту найбільше коштів виділялося на фінансування загальної середньої (42% за цей період) та вищої освіти (30% за цей період), а найменше – на післядипломну (в середньому 1%) та позашкільну освіту (4% за цей період), що зумовлює низький рівень фінансового забезпечення розвитку неформальної освіти дітей та дорослих.

Ці проблеми мають руйнівні наслідки, оскільки, на думку експертів, саме вони є однією з причин виникнення розриву між потребами ринку праці та результатами освітньої діяльності, невідповідності інвестиційного забезпечення системи освіти міжнародним стандартам (станом на 2016 рік Україна посідає 84-те місце серед 188 країн і територій за рівнем людського розвитку).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: монографія. К.: Міленіум, 2006. 506 с.
2. Касьянов Г. Освітня система України 1990-2014 : аналітичний огляд. Київ : ТАКСОН, 2015. 52 с.
3. Козарезенко Л. В. Соціально-економічна ефективність функціонування сфери освітніх послуг : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". К., 2009. 230 с.
4. Національні рахунки освіти України у 2015 році: Статистичний бюллетень. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/02/bl_NRO15_pdf.zip
5. Офіційний сайт Open Aid Ukraine. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL : <http://openaid.gov.ua/uk>.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. Дата оновлення: 25.06.2013. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
7. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII. Дата оновлення: 23.05.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 05.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/paran149#n149>.

9. Проект «Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 рр. Стратегічна дорадча група «Освіта» (СДГ «Освіта»). 2014. URL : http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_konceptc.pdf.

10. Тулай О. І. Державне фінансування освіти: роль та значення в умовах формування засад сталого людського розвитку. Академічний огляд. 2015. № 2. С. 13-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2015_2_3.

REFERENCES

1. Bogolib, T.M. (2006), *Finansove zabezpechennya rozvytku vyshchoyi osvity i nauky v transformatsiynyy period*, [Financial support for the development of higher education and science in the transformational period], Millennium, Kyiv, Ukraine.

2. Kasyanov, G. (2015), *Osvitnya systema Ukrayiny 1990-2014 : analitychnyy ohlyad*, [Educational system of Ukraine 1990-2014: analytical review], TAKSON, Kyiv, Ukraine.

3. Kozarezenko, L.V. (2009), “Socio-economic efficiency of the functioning of the sphere of educational services”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management of the national economy, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.

4. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Natsional'ni rakhunky osvity Ukrayiny u 2015 rotsi. Statystychnyj byulleten'" [National Accounts of Ukraine's Education in 2015: Statistical Bulletin.], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.

5. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017), Open Aid Ukraine, available <http://openaid.gov.ua/uk> (Accessed 29 September 2017).

6. President of Ukraine (2013), Presidential Decree “About the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (Accessed 29 September 2017).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine “About education”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (Accessed 29 September 2017).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “About education”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (Accessed 29 September 2017).

9. Strategic advisory group “Education” (EDC “Education”), Project “Concept of the development of Ukrainian education for the period 2015-2025”, available at: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf (Accessed 29 September 2017).

10. Tulay, O. I. (2015), “State financing of education: role and significance in the conditions of formation of the principles of sustainable human development”, *Akademichnyy ohlyad*. No. 2. P. 13-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJrN/ao_2015_2_3.